

Birinci Dünya Savaşı'nda U-21 Denizaltısının Çanakkale Boğazı ve Beyrut Limanı'ndaki Faaliyetleri*

Operations of the U-21 Submarine at the Dardanelles and Beirut Ports during the First World War

Ozan Tuna**

*Bu makale Alman *Amiral Souchon'un Osmanlı Donanmasındaki Faaliyetleri (1914-1917)* isimli 2020 yılında tamamladığımız doktora tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

**Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Samsun, Türkiye

ORCID: O.T. 0000-0003-4762-4286

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Ozan Tuna,

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Samsun, Türkiye

E-posta/E-mail: ozan.tuna@omu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 02.11.2020

Kabul/Accepted: 05.03.2021

Atıf/Citation:

Tuna, Ozan. "Birinci Dünya Savaşı'nda U-21 Denizaltısının Çanakkale Boğazı ve Beyrut Limanı'ndaki Faaliyetleri." *Tarih Dergisi - Turkish Journal of History*, 74 (2021): 191-211.
<https://doi.org/10.26650/iutd.820148>

ÖZ

Denizaltılar, Birinci Dünya Savaşı'nın stratejik silahlarından birisi olmakla birlikte Osmanlı donanması için de oldukça önem arz etmiş, Alman Kuzey Denizi filosunda görev yapan U-21 denizaltısı ise Çanakkale Boğazı ve Beyrut limanında faaliyet göstermiştir. Çalışmamızda Alman kaynakları temelinde incelediğimiz U-21 denizaltısı, Çanakkale Boğazı'nda İngiliz donanmasına ait *Triumph* ve *Majestic* savaş gemileri ile Beyrut limanında Fransız donanmasına ait *Admiral Charner* savaş gemisini batırmakla savaşın gidişatında önemli bir etki meydana getirmiş, böylece Osmanlı-Alman donanmasının Birinci Dünya Savaşı'ndaki en önemli askeri iş birliğini oluşturmuştur.

Anahtar sözcükler: Otto Hersing, Çanakkale Boğazı, Beyrut Limanı

ABSTRACT

Submarines were strategic objects in the First World War and played a crucial role in the Ottoman Navy. The U-21 submarine, a member of the German North Sea Fleet, operated at the Dardanelles and Beirut ports. In this study, the sinking of the *Triumph* and *Majestic* battleships of the British Navy and of the *Admiral Charner* of the French Navy by U-21 submarines have been examined in the light of German sources. These operations had a profound impact on the war and constituted the most important cooperation of the Ottoman and German navies in the First World War.

Keywords: Otto Hersing, Dardanelles, Port of Beirut

Extended Abstract

Although submarines were used by many states as a strategic weapon for their navies during the First World War, the lack of a submarine fleet in the Ottoman Navy posed a great disadvantage to the Ottoman Empire, especially in the defense of the Dardanelles Strait. Although having a submarine fleet under the conditions of the First World War did provide navies with great self-confidence, in order to use the submarine effectively, equipped technical personnel, technical infrastructure, and submarine bases on open seas were needed. In the first parts of our study, the necessity of submarines for modern naval wars, their tactical and strategic advantages and their importance in terms of military deterrence are briefly examined.

The lack of a submarine fleet in the Ottoman Navy and the lack of a certain accumulation of measures that are taken in modern submarine wars had a significant impact on the British and French Navies starting submarine wars in the Dardanelles Strait, and the Allies began submarine wars in order to sink Ottoman warships, destroy transport ships, and end the war in the region in a short time. Although the Ottoman naval command took some precautions such as closing the Dardanelles Strait with net barriers to prevent the activities of Allied submarines in the region, conducting reconnaissance and surveillance activities with maritime aircraft, and protecting shipping crafts with escort ships, the effect of these activities was limited. In the first part of our study, these measures are briefly mentioned, and the arrival process of the U-21 submarine in the Dardanelles Strait is attributed to the insufficiency of the measures taken by the Ottoman Navy.

In the second part of our study, we discuss the first activities of the U-21 submarine in the German Navy and its successes against the British Navy in the North Sea. In this section, it is also noted that the Ottoman Navy primarily requested submarines from the Austro-Hungarian Empire, but failed in this regard. It should also be noted here that although the Ottoman Navy primarily requested submarines from the Austro-Hungarian Empire Navy, it was soon understood that both the number and combat capacity of submarines to be supplied from this Navy would be insufficient at the point of combat with the Allied Navy in the Dardanelles, and it was decided that modern submarines provided by the German Navy would be more effective in this regard. In our study, it is emphasized that the achievements of the U-21 submarine, especially in the North Sea, were followed by the Ottoman naval command, and the Navy command expressed its opinion that the first submarine to come to the Dardanelles was the U-21 submarine. Although Allied submarines damaged the Ottoman Navy, especially in the Sea of Marmara, the Navy command's priority here was to attack the Allied warships, who put intense pressure on the Dardanelles, from the Western wing, and thus reduce the bombardment of the Ottoman Army at Gallipoli.

Within the framework of this mission, on April 25, 1915, the U-21 submarine departed from Wilhelmshaven in Germany and entered the port of Cattaro of the Austro-Hungarian Empire in the Adriatic Sea through the Strait of Gibraltar. The U-21, which entered the Aegean Sea after a short supply stop in this port, was not detected by the Allied Navy thanks to the coordinates given to it by the Ottoman naval command, and reached the Dardanelles on May 25, 1915. The U-21 submarine, which sank the *Triumph* warship on May 25, 1915 and the *Majestic* warship on May 27, 1915, then reached the submarine base on the island of Bodrum-Orak, owned by the Ottoman naval command. After completing its supply stop here, the U-21 submarine, which went back to the Dardanelles and Limnos island, was unable to attack any target belonging to the Allied Navy, but reached Istanbul through the Dardanelles Strait. The sinking of the British naval warships *Triumph* and *Majestic* by the U-21 submarine in the Dardanelles dealt a great blow to the Allies, and the Allies had to retreat to the sheltered harbor of the island of Limnos to prevent further losses. The fact that the U-21 submarine moved from the Port of Wilhelmshaven to reach the Dardanelles without damage and detection by the Allied Navy, and was able to sink two important British Navy warships, shows not only that the Ottoman-German Navy planned the operation flawlessly, but also that the commander and personnel of the U-21 submarine performed the operation perfectly. This success of the U-21 submarine gave great motivation to the Ottoman Navy, and proved that the submarines, one of the most strategic weapons of the period, were now included in the usable inventory of the Ottoman Navy.

In the fourth part of our study, we examine the operation of the U-21 submarine in the Eastern Mediterranean. The U-21, which left Istanbul after its success in the Dardanelles in 1915 and reached the Port of Pola in the Austro-Hungarian Empire, was not used in active duty until January 1916. At that time, it was decided to organize an operation against the French Navy, which kept the Syrian coast under blockade before the Second Canal Operation organized by the Ottoman Army against Egypt. At the same time, attack on the Allied transport convoys on the Malta-Alexandria line was planned, and the U-21 submarine was assigned for both operations due to its success in the Dardanelles Strait.

Leaving the Port of Pola on January 22, 1916, the U-21 submarine reached the Port of Beirut on February 8, 1916, and sank the *Admiral Charner* warship of the French Navy. After this success, the U-21 reached the submarine base of the Ottoman Navy in Fethiye via the island of Cyprus and anchored in Cattaro Port belonging to the Austro-Hungarian Empire after a short time. We examined the achievements of the U-21 submarine in the Ottoman region in detail using Turkish and German archive sources in our study, and we also investigated the operation to this Port of Beirut using the German logbook of this submarine.

Giriş

Denizaltılar, 20. yüzyıl donanma gücünün en önemli savaş ekipmanlarından birisi olup hem su altında hem de sath-ı bahirde (su üstü) faaliyet göstererek keşif ve doğrudan saldırı görevlerini layıkıyla yerine getirmişlerdir¹. Baskı silindiri ve hava tanklarından meydana gelen denizaltılar, bu tanklara su dolup tanklardan su boşaltılması ile dalış ve su yüzeyine çıkış gerçekleştirerek periskopları ile de hedef tespiti yapabilmekte, özellikle tecrübeli bir komutan ve yetenekli personellerin idaresinde oldukça öldürücü bir silah haline dönüşebilmekteydiler². Bu açılarından bakıldığında yirminci yüzyılın başlarından itibaren donanmasında denizaltı bulunduran her ülke düşman devletler nazarında oldukça caydırıcı bir güce sahip olmakla birlikte aynı zamanda düşman donanmasının hareketlerini takip etmek ve limanlarını abluka altına almak gibi avantajlara da sahip bulunmakta idi.

Çalışmamıza konu olan U-21 denizaltısı, Alman donanmasının en modern denizaltılarından birisi olup su üstünde dizel motorla su altında ise akülerle hareket ederek 17 mil sürat yapabilme kapasitesi ile birlikte dört adet torpidosu ve güvertesinde iki adet 8,8 cm'lik topu haricinde 14 adet de dalış tankına sahip bulunmaktaydı³. U-21 denizaltısının faaliyet yürüttüğü deniz alanına sahip olan Osmanlı Devleti ise II. Abdülhamit döneminde İngiliz *Nordenfolt* şirketine inşa ettirdiği *Abdülhamit* ve *Abdülmecit* isimli denizaltılar ile Cemal Paşa'nın bahriye nazırlığı döneminde Fransa'ya sipariş ettiği iki adet denizaltıyı da aktif görevlerde kullanamamış, Birinci Dünya Savaşı'na donanmasında bir denizaltı olmadan girmek zorunda kalmıştır⁴. Osmanlı donanması, Birinci Dünya Savaşı öncesinde hem aktif bir denizaltı filosuna hem de tecrübeli denizaltı personellerine sahip olmamasına rağmen dünya savaşının başlamasından kısa bir süre sonra Alman donanmasından da sağladığı destekler ile birlikte bu açığını kapatarak Alman denizaltılarının bu bölgede daha aktif faaliyet yürütmesini sağlamıştır.

1. Çanakkale Boğazı'nda Müttefik Donanmasının İlk Denizaltı Faaliyetleri ve Alınan Önlemler

Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve Çanakkale cephesinin açılması ile birlikte müttefikler (İngiltere, Fransa ve Avustralya) bölgede Osmanlı donanmasına karşı etkili bir denizaltı savaşı başlatmış, Çanakkale Boğazı'nı Marmara Denizi üzerinden destekleyen

1 IMMA, *Kaiserliche Marine (91)*; U Boote / U Bootkrieg Klasörü (7044), "Wie Formidable Unterging", t.y.

2 IMMA, *Kaiserliche Marine (91)*; U Boote / U Bootkrieg Klasörü (7044), "Das Grauen von U-3", t.y.

3 Otto Hersing, *Çanakkale Denizaltı Savaşı*, çev. Bülent Erdemoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007, s. 14-17.

4 Nevzat Artaç, "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Denizaltı Gücünü Arttırma ve Denizaltı Subay-Er Yetiştirme Çabaları", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXIII/2 (Aralık 2008), 159; Ali Fuat Örenç, "Deniz Kuvvetleri ve Deniz Harp Sanayii", *Dünya Savaş Tarihi Osmanlı Askeri Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918*, ed. Gültekin Yıldız, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s. 160; Evren Mercan, "Birinci Dünya Savaşı'nın Stratejik Silahı: Denizaltı ve Çanakkale Cephesindeki Rolü", *Türkiye Günlüğü*, sayı 113 (Kış 2013), s. 41.

Osmanlı donanmasına mensup nakliye gemilerini ve Çanakkale Boğazı'nı indirekt atışlarla destekleyen Mesudiye, Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis zırhlıları ile Osmanlı donanmasının en önemli savaş gücü olan Yavuz muharebe kruvazörünü hedef haline getirmişlerdir⁵. Bu amaçlar dahilinde önemli başarılar elde eden müttefik denizaltıları, Çanakkale Boğazı'ndaki orduyu destekleyen Türk nakliye gemilerinin haricinde bölgeyi top atışına tutan Mesudiye ve Barbaros Hayrettin zırhlısını da batırmayı başarmışlardır⁶.

Osmanlı donanma komutanlığı müttefik donanmasının oluşturduğu bu denizaltı tehdidini bertaraf edebilmek amacıyla ilk önce uhdesindeki torpidobot ve gambotların önemli bir kısmını Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi'nde görevlendirerek hem nakliye gemilerine koruma sağlayıp hem de müttefik denizaltılarını tarassut altında tutmayı amaçlamıştır⁷. Gelibolu'daki önemli indirme noktaları olan Tekirdağ ve Şarköy gibi limanları gambot ve uzun menzilli toplarla tahkim edilerek bölgede bir denizaltı taarruzunun önüne geçilmeye çalışılırken aynı zamanda bu limanlarda karartma yapıp müttefik denizaltıların hedef tespit etmeleri engellenmiştir⁸. Osmanlı donanması, elinde bir denizaltı olmamasından ötürü boğaz önündeki müttefik savaş gemileri ile müttefiklerin yığınak yaptıkları Limni adası ve Bozcaada'ya bir saldırı gerçekleştiremese de savaşın ilerleyen safhalarında müttefik denizaltılarının geçişini engellemek için boğazın belirli noktalarına ağ engelleri yerleştirerek müttefik denizaltılarının Çanakkale Boğazı'ndan geçişlerini önemli ölçüde baskılamayı başarmıştır⁹. Osmanlı donanma komutanlığı, aldığı bu önlemlerin haricinde

- 5 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-14, Sayfa No: 3, 5 Mayıs 1915; ATASE, *BDH Kataloğu*, Klasör No: 36, Dosya No: 531, Fihrist No:002-02, 17 Ocak 1915; Klasör No: 1563, Dosya No: 16, Fihrist No: 1-41, 5 Eylül 1915 (Çanakkale Boğazı'nı geçmek üzere iken yakalanan E-7 denizaltısı komutanının ifadesidir); Gökhan Atmaca, "Birinci Dünya Savaşı'nda Barbaros Hayrettin Zırhlısının İngiliz Denizaltısı E-11 Tarafından Batırılışı", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, sayı 20 (Ağustos 2012), s. 60.
- 6 ATASE, *BDH Kataloğu*, Klasör No: 96, Dosya No: 513, Fihrist No: 002-03, 17 Aralık 1915; Klasör No: 96, Dosya No: 513, Fihrist No: 002, 15 Aralık 1914; Klasör No: 96, Dosya No: 513, Fihrist No: 001-01, 14 Aralık 1914; Klasör No: 96, Dosya No: 513, Fihrist No: 001-02, 14 Aralık 1914; Klasör No: 96, Dosya No: 513, Fihrist No: 001, 14 Aralık 1914; DTA, *Bahriye Nezareti Kataloğu*, Dosya No: 346, Sayfa No: 12362, Lef: 2, t.y.
- 7 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-14, Sayfa No: 49, 12 Haziran 1915; ATASE, *BDH Kataloğu*, Klasör No: 87, Dosya No: 911, Fihrist No: 55, 22 Ağustos 1914; Klasör No: 36, Dosya No: 531, Fihrist No: 002-11, 24 Aralık 1914; Klasör No: 96, Dosya No: 531, Fihrist No: 006, 1 Ocak 1915; Klasör No: 96, Dosya No: 513, Fihrist No: 009-02, 5 Ocak 1915; Klasör No: 36, Dosya No: 531, Fihrist No: 002-12, 26 Mart 1915; Klasör No: 14, Dosya No: 38, Fihrist No: 006-01, t.y.; Klasör No: 14, Dosya No: 38, Fihrist No: 006-03, t.y.; Klasör No: 14, Dosya No: 38, Fihrist No: 006-01, t.y.; Evren Mercan, "The Impact of Allied Submarine Operations on Ottoman Decision-Making During the Gallipoli Campaign", *Journal for Maritime Research*, XIX/1 (2017), 67.
- 8 ATASE, *BDH Kataloğu*, Klasör No: 90, Dosya No: 872, Fihrist No: 037, 31 Ekim 1914; Klasör No: 90, Dosya No: 872, Fihrist No: 037, 3 Kasım 1914; Klasör No: 96, Dosya No: 513, Fihrist No: 010, 19 Ocak 1915; Klasör No: 96, Dosya No: 513, Fihrist No: 052, 6 Mayıs 1915.
- 9 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-14, Sayfa No: 4, 5 Mayıs 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 57, 18 Haziran 1915; Figen Atabey, Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 149; Necmettin Alkan, "Alman Kaynaklarına Göre Çanakkale Savaşı ve Zaferi", *Belleten*, LXXX/289 (2016), 904-905.

müttefik donanmasıyla daha etkili mücadele edebilmek ve Marmara Denizi'ndeki müttefik denizaltı tehdidini tamamen ortadan kaldırabilmek amacıyla filosunda modern bir denizaltı bulundurmak için de yoğun çaba sarf etmiştir.

2. U-21 Denizaltısının Çanakkale Boğazı'na Geliş Süreci

Osmanlı donanma komutanlığı, Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi'ndeki müttefik denizaltılarına karşı daha etkili mücadele edebilmek ve özellikle de Çanakkale Boğazı'ndaki Türk tahkimatlarını bombalayan müttefik savaş gemilerini batırmak amacıyla öncelikle Osmanlı Devleti ile müttefik durumda olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu donanmasından denizaltı talebinde bulunurken Enver Paşa ve diğer Osmanlı Devleti yetkilileri de bu talebi desteklemişlerdir¹⁰. Osmanlı donanma komutanı *Amiral Souchon* ve Çanakkale Boğazı Umum Komutanı *Amiral Von Usedom* raporlarında bölgede bombardıman gerçekleştiren İngiliz ve Fransız savaş gemilerinin arkalarından gerçekleştirilecek bir denizaltı saldırısına karşı savunmasız oldukları ve dikkatsiz davrandıklarını belirtirlerken Avusturya-Macaristan İmparatorluğu donanmasından gelecek bir denizaltı için bu savaş gemilerinin kolay hedef olabileceğini ifade etmişlerdir¹¹. Fakat Osmanlı Devleti'nin bu talebine rağmen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu donanma komutanı *Amiral Anton Haus*, filosunda sadece dört adet denizaltı bulunduğunu, bu denizaltılara da Fransız ve özellikle İtalyan donanmasının saldırısından korunmak amacıyla Adriyatik Denizi'nin kuzeyinde ihtiyacı olduğunu ifade ederek Osmanlı Devleti'nin talebini kabul etmemiştir¹².

Osmanlı donanması bunun üzerine elinde 127 adetten müteşekkil (28 tanesi aktif, 99 tanesi inşa halinde) muazzam bir denizaltı filosuna sahip olan Almanya'dan U sınıfı bir denizaltıyı Çanakkale Boğazı'na göndermesini istemiş, Almanya da bu talebi olumlu karşılamıştır¹³. Almanya'nın bu olumlu cevabı vermesinde Çanakkale Boğazı'ndaki savaşın kendileri açısından oldukça önemli olması da etkilidir. Gelen bu olumlu cevap üzerine Osmanlı donanma komutanlığı Almanya'dan denizaltı hususunda uzman personel getirtmekle birlikte gelecek olan Alman denizaltısının ikmal yapması için de Batı Anadolu kıyısında Bodrum'da

10 DTA, *Bahriye Nezaeti Kataloğu*, Dosya No: 102, Sayfa No: 2276, 15 Ocak 1915 (Viyana Sefareti'ne Gönderilen Yazı); Hersing, s. 17.

11 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-12, Sayfa No: 9, 18 Aralık 1914; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 18, 17 Mayıs 1915.

12 Lawrence Sondhaus, *The Naval Policy of Austria-Hungary 1867-1918: Navalism, Industrial Development and the Policy of Dualism*, Purdue University Press, USA 1989, s. 266; Poul G. Halpern, *A Naval History of World War I*, Naval Institute Press, UK 1995, s. 116.

13 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-3, Sayfa No: 6, 24 Eylül 1914; DTA, *Defterler Bölümü: Birinci Daire Müsveddeliği Berlin Ateşnavali Dosyası*, Dosya No: 7704, Sayfa No: 346-347, t.y.; Gary E. Weil, *Building the Kaiser's Navy: The Imperial Navy Office and German Industry in the Von Tirpitz Era: 1890-1919*, Naval Institute Press, UK 1992, s. 133; Hannes Ewerth-Peter Neumann, *Deutsche Marine*, Verlag E.S. Mittler-Sohn GmbH, Hamburg 2006, s. 32; Christian Jentsch-Jann M. Witt, *Der Seekrieg 1914-1918: Die Kaiserliche Marine im Ersten Weltkrieg*, Konrad Thesis Verlag, Darmstadt 2016, s. 74.

bir üs tesis etmiştir¹⁴. Kaynaklarda Osmanlı Devleti'nin ilk önce Almanya'dan değil de neden Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan denizaltı istediği hususunda bir bilgi bulunmasa da Osmanlı donanma komutanlığı durumun aciliyetini göz önüne alarak bir Alman denizaltısının Kuzey Denizi'nden Çanakkale Boğazı'na gelmesinin uzun zaman alacağı fakat Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Çanakkale Boğazı'na görece yakınlığı ve özellikle *Cattaro* limanından harekete geçecek bir denizaltının kısa sürede Çanakkale Boğazı'na ulaşacağını planlamış olmalıdır. Fakat Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na ait denizaltıların askeri modernizasyon anlamında Çanakkale Boğazı önündeki İngiliz ve Fransız savaş gemilerine saldırma hususunda çok da yeterli olmadıkları düşünülürse Osmanlı askeri planlamacılarının Avusturya-Macaristan İmparatorluğu donanmasına ait bir denizaltıda ısrar etmek yerine Almanya'ya yönelmelerinin isabetli bir karar olduğu düşünülebilir.

Varılan uzlaşma neticesinde Alman donanması tarafından Çanakkale Boğazı'nda görevlendirilen U-21 denizaltısı, 22 Ekim 1913 tarihinde *Danzig* limanında inşa edilmiş olup yeni nesil dizel motorlarla birlikte dört subay, üç güverte subayı, on ast subay, on dokuz tayfa ve ateşçi olmak üzere toplam yirmi yedi mürettebat kapasiteliydi¹⁵. Birinci Dünya Savaşı'nın başında İngiltere'nin Almanya'ya karşı uygulamaya koyduğu deniz ablukasını kırmak amacıyla Kuzey Denizi'nde faaliyetlere başlayan U-21, 5 Eylül 1914 tarihinde İngiliz donanmasına ait *Pathfinder* isimli savaş gemisini batırdıktan sonra Ekim 1914'te Manş Denizi, Ocak 1915'te de İngiliz Kanalı ve İrlanda Denizi'ne saldırılar düzenlemiştir¹⁶. Wilhelmshaven'dan Çanakkale Boğazı'na gerçekleştirilecek uzun seyir ve Çanakkale Boğazı'ndaki İngiliz ve Fransız savaş gemilerine icra edilecek taarruzun zorluğu göz önüne alındığında askeri tecrübesi sınırlı bir denizaltı yerine İngiliz donanmasına karşı başarılar elde etmiş bir denizaltı olan U-21'in Çanakkale Boğazı'nda görevlendirilmesi, askeri açıdan Osmanlı ve Alman donanması için oldukça uygun bir planlama olmuştur.

14 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-13, Sayfa No: 3, 4 Mart 1915; Dosya No: 156-13, Sayfa No: 61-63, 25-26 Nisan 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 27, 23 Mayıs 1915; Kemal Koç, *I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Boğazı ve Marmara'da Denizaltı Muharebeleri*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012, s. 167; Denizaltı koruma noktaları Batı Anadolu kıyılarında Bodrum, İzmir, Söke, Sığarcık, Kuşadası ve Fethiye gibi noktalarda bulunmakta idi. Hersing, s. 12.

16 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U-Boote/ U-Bootkrieg (7044); "U-21 Vernichtet Englische Dampfer"*, 31 Ocak 1915; IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U-Boote/ U-Bootkrieg (7044); "Der Französische Kriegbericht"*, 4 Şubat 1915; Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-15, Sayfa No: 73, 5 Eylül 1915; Victor Rudenno, *Gelibolu: Denizden Saldırı*, çev. Dilek Cenkçiler, Odtü Yayıncılık, Ankara 2008, s. 145; Jentsch-Witt, *a.g.e.*, s. 75; *The Neue Zeitung*, "Untergang des Pathfinder", s. 1, 24 Eylül 1914.

Çizim 1: U-21 Denizaltısının İrlanda Denizi'nde İngiliz Ticaret Gemisini Batırması
(*Das Interessante Blatt*, "Die Blockade Englands", s. 3, 11 Şubat 1915)

3. U-21 Denizaltısının Çanakkale Boğazı'nda İngiliz Donanmasına Ait Triumph ve Majestic Savaş Gemilerini Batırması

Alman donanma komutanlığı tarafından Çanakkale Boğazı'na gitmesi hususunda izin verilmesi üzerine 25 Nisan 1915 tarihinde *Wilhelmshaven* limanından harekete geçen U-21 denizaltısı, mayın ve ağ engelleri nedeniyle İskoçya'nın kuzeyinden dolaşarak Atlantik sularına girmiş, denizaltı komutanı *Otto Hersing* U-21'in teknik bir arıza ile karşılaşması durumunda İspanya limanlarını kullanmayı uygun görmüştür¹⁷. Mayıs ayının başları itibarıyla Cebelitarık'ı geçen denizaltı, seyri esnasında hem Alman donanma komutanlığı hem de Osmanlı donanma komutanlığı tarafından Çanakkale Boğazı önündeki müttefik savaş gemilerinin mevcudiyeti ve konumu hususunda sürekli bilgiler almakla birlikte saldırıdan önce son ikmalini yapmak üzere 13 Mayıs 1915 tarihinde Adyriyatik Denizi'nde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na ait *Cattaro* limanına ulaşmıştır¹⁸. *Cattaro* limanından ayrıldıktan sonra Ege Denizi'ne doğru ilerleyen denizaltı komutanı *Otto Hersing*'e Osmanlı donanma komutanlığı tarafından son olarak müttefik savaş gemilerinin *Goliath* zırhlısının batırılmasının ardından korunaklı Limni adasına çekilmelerine rağmen hali hazırda

17 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-14, Sayfa No: 3, 5 Mayıs 1915; Halpern, *a.g.e.*, s. 108; Rudenno, *a.g.e.*, s. 146.

18 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-14, Sayfa No: 8, 7 Mayıs 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 18, 16 Mayıs 1915; Ozan Tuna, *Alman Amiral Souchon'un Osmanlı Donanmasındaki Faaliyetleri (1914-1917)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Samsun 2020, s. 168; Poul G. Halpern, *a.g.e.*, s. 108; Rudenno, *a.g.e.*, s. 146-149; Cemal Güven, "Çanakkale Muharebelerinde İki İngiliz Zırhlısının Sonu: Triumph ve Majestic", *Gelibolu Değerleri Sempozyumu*, 27-28 Ağustos 2008, s. 289-290.

Çanakkale Boğazı'nın görüş açısında buldukları fakat torpido ağları ile de sıkı bir şekilde koruma altına alındıkları bilgisi verilmiştir¹⁹.

Osmanlı donanma komutanlığının verdiği bilgiler ışığında Ege Denizi'ne giriş yapan U-21 denizaltısı, 24 Mayıs 1915 günü bölgeye gelmiş Dedeağaç'ın 5-6 mil açığında Rus donanmasına ait *Askold* isimli kruvazörün yakınından geçerek bir sonraki gün sabahın ilk ışıklarında Gelibolu yarımadası ve İmroz açıklarına ulaşıp saat 12.00 sularında ise İngiliz donanmasına ait *Triumph*²⁰ isimli savaş gemisini tespit etmiştir²¹. Özellikle İngiliz donanması tarafından yakalanmamak için Dedeağaç istikametinden Çanakkale Boğazı'na yanan Otto Hersing'in 25 Mayıs 1915 günü saat 12.30'da attığı ilk torpido *Triumph* savaş gemisinin torpido koruma ağlarını da delip geçerek gemiye isabet etmiş ve geminin dokuz dakika içerisinde batmasını sağlamıştır²². Attığı torpidonun koruma ağlarını kolaylıkla yok ederek hedefine ulaşmasından da cesaret alan Otto Hersing, ilk saldırısının ardından Semendirek adasına doğru giderek dolambaçlı bir yol takip ettikten sonra 27 Mayıs 1915 tarihinde tekrar bölgeye ulaşmıştır²³. Bu esnada İlyas Burnu'nda çıkarmayı kıyıda 450 m açıktaki destekleyen İngiliz donanmasına ait *Majestic*²⁴ isimli savaş gemisini tespit eden U-21 denizaltısı, müttefik donanmasının önlemleri artırması nedeniyle başlangıçta geminin etrafında çok sayıda devriye gemisi bulunmasından ötürü saldırı düzenleyememiş olsa da en nihayetinde saat 05.30'da 120 derecelik açıdan gemiyi vurarak geminin üç dakika içerisinde batmasını sağlamış, geminin batışı Seddülbahir'in kuzeyindeki Soğandere'de bulunan Türk birlikleri tarafından izlenmiştir²⁵.

U-21 denizaltısının, *Triumph* ve *Majestic* savaş gemilerini batırması üzerine Çanakkale Boğazı ve Arıburnu bölgesindeki müttefik savaş gemileri Limni adasına çekilerek muhrip

- 19 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-14, Sayfa No: 18, 16 Mayıs 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 20, 18 Mayıs 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 23, 20 Mayıs 1915.
- 20 *Triumph* zırhlısı, 1903 yılında İngiltere'de kızağa konulmuştu. 12.000 ton ağırlığında ve 700 adet personelden oluşmaktaydı. 19 deniz mili süratine sahip olan savaş gemisinde dört adet 25,4 cm'lik ve on dört adet de 19 cm'lik top bulunmakta olup zırh bakımından da oldukça modern bir savaş gemisi potansiyeline sahipti. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Berliner Tageblatt und Handels Zeitung*, "Das Englische Schlachtschiff Triumph im Gulf von Saros Versenkt", s. 4, 26 Mayıs 1915.
- 21 Rudenno, a.g.e., s. 150; Güven, a.g.m., s. 290; Tuna, a.g.t., s. 168-169.
- 22 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-14, Sayfa No: 33, 26 Mayıs 1915; *Die Neue Zeitung*, "Verluste beim Untergang des Triumph", s. 1, 31 Mayıs 1915; *Berliner Tageblatt und Handels Zeitung*, "Das Englische Schlachtschiff Triumph im Gulf von Saros Versenkt", s. 4, 26 Mayıs 1915; Rudenno, a.g.e., s. 150; Güven, a.g.m., s. 290.
- 23 Güven, a.g.m., s. 290.
- 24 İngiliz donanmasına ait *Mejestic* zırhlısı, 1895 yılında inşa edilmiştir. 15.000 ton ağırlığa sahip gemide on iki tane 15 cm'lik top bulunmakla birlikte 757 adet de denizci görev yapmaktaydı. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Berliner Tageblatt und Handels Zeitung*, "Versenkung des Linienschiffs Majestic", s. 1, 27 Mayıs 1915.
- 25 IMMA, *Kaiserliche Marine (91)- U Boote / U Bootkrieg (7044); Mitteilungen des Unterseeboots Kameradschaft*, Mayıs 1929; Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-14, Sayfa No: 37, 28 Mayıs 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 36, 27 Mayıs 1915; *Die Neue Zeitung*, "Die Turkei im Weltkriege: Der Kampf die Dardanellen", s. 3, 30 Mayıs 1915.

ve torpidobotlar ile denizaltı koruma kordonuna alınmış, bu durum müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı'ndaki askeri harekatı desteklemesini engellese de U-21 denizaltısının da daha fazla savaş gemisi batırmasının önüne geçmiştir²⁶. Müttefikler nezdinde büyük bir korku meydana getiren U-21, Semendirek, İmroz ve Yunanistan kıyılarında tarassut faaliyetleri icra etse de herhangi bir hedef tespit edememiş, ardından ikmal yapmak üzere Bodrum'da bulunan denizaltı üssüne demirlemiştir²⁷. Üste ikmalini tamamlayıp 3 Haziran 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı'ndan geçerek iki gün sonra da İstanbul'daki Haliç tersanesine ulaşan U-21 denizaltı, elde ettiği başarıdan ötürü 21 subay, 2 güverte subayı, 1 mühendis ve 1 doktordan oluşan personeliyle Osmanlı Devleti tarafından madalya ile ödüllendirilmiştir²⁸.

Fotoğraf 1: U-21 Denizaltı Personeli

(*Der Welt Spiegel*, "Offiziere und Mannschaft des von Seiner Grossen, Erfolgreichen Fahrt Zurückgekehrten Unterseebootes U-21", s. 1, 15 Mart 1917)

U-21 denizaltısının İngiliz donanmasına ait *Triumph* ve *Majestic* isimli savaş gemilerini batırması, Çanakkale Muharebeleri'ndeki en önemli askeri harekatlardan birisidir. Harekatın başarılı bir şekilde neticelenmesinde denizaltı komutanı Otto Hensing'in askeri planlamasının haricinde müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı önündeki faaliyetlerini gözlemleyen ve

- 26 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-14, Sayfa No: 37, 28 Mayıs 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 38, 29 Mayıs 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 40, 1 Haziran 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No 42, 5 Haziran 1915.
- 27 ATASE, *BDH Kataloğu*, Klasör No: 1563, Dosya No: 16, Fihrist No: 1-60, 2 Haziran 1915; Klasör No: 1563, Dosya No: 16, Fihrist No: 1-63, 10 Haziran 1915; *Die Neue Zeitung*, "Das Fiasko an den Dardanellen: Der Schrecken Deuchen U-Boote", Sayfa No: 4, 18 Haziran 1915; Rudenno, *a.g.e.*, s. 156; Wester Wemyss, *The Navy in the Dardanelles Campaign*, Hadler and Stughton, UK, s. 134; Abdullah Burak Kandeş, Çanakkale Savaşları'nda İtilaf Donanmasına Vurulan Büyük Darbe (Mayıs 1915 Harekâtı), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2015, s. 131-132.
- 28 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-14, Sayfa No: 42, 3 Haziran 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 42-43, 5 Haziran 1915; Dosya No: 156-14, Sayfa No: 71, 2 Temmuz 1915; Halpern, *a.g.e.*, s. 116. Çanakkale Boğazı Umum Komutanı Amiral Von Usedom, Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevkii Komutanlığına Alman denizaltılarının Çanakkale Boğazı'ndan girişleri esnasında mayın hatlarından geçiş ve koruma hususunda kendilerine yardımcı olmalarını istemiştir. ATASE, *BDH Kataloğu*, Klasör No: 1563, Dosya No: 16, Fihrist No: 1-59, 1 Haziran 1915.

belirli periyotlarla da bu donanmanın konumlarını U-21 denizaltısına ileten Osmanlı donanma komutanlığı ve Çanakkale Boğazı Umum Komutanlığı'nın da önemli katkısı olmuştur.

Otto Hersing, U-21 denizaltısının Haliç tersanesinde bakımının yapıldığı süre zarfında Çanakkale Boğazı Umum Komutanı Amiral Von Usedom'dan Semendirek adası üzerinden yaklaşan müttefik gemilerini tespit etmek ve faaliyetleri esnasında bölgede ikmal gerçekleştirebilmek amacıyla Saroz Körfezi'nde bir denizaltı üssü kurulmasını istemiş, kurulan üsse ise kendi adına atfen *Hersingstand* ismi verilmiştir²⁹. Kaynaklarda U-21 denizaltısının bu üssü aktif bir şekilde kullandığına dair bir bilgi bulunmamasına rağmen *Hersingstand*, hem keşif-gözetleme hem de denizaltı ikmali hususunda modern anlamda bir denizaltı üssü olma özelliğine sahiptir. İstanbul'da gerekli bakım ve onarımın yapılmasının ardından ikinci bir misyon için 3 Temmuz 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı'ndan Ege Denizi'ne açılan U-21 denizaltısı, bir gün sonra Gelibolu'nun güney batı açığında Fransız donanmasına ait buharlı nakliye gemisi *Carthage*'ı batırarak, geri dönüş yolunda boğazda müttefiklere ait bir mayına temas ederek beş adet su tankını kaybetmesine rağmen 11 Temmuz 1915 tarihinde Haliç'e ulaşmayı başarmıştır³⁰. Alman askeri kaynakları U-21 denizaltısının Çanakkale Boğazı'ndaki müttefik mayınına teması sonrasında batmamayı başarmasını Otto Hersing'in kişisel yeteneğine bağlamış olsalar da bu batma tehlikesi Otto Hersing'e faaliyetlerini bir süreliğine durdurma gereksesi vermiştir.

Osmanlı donanmasının himayesinde elde ettiği başarıların ardından Akdeniz'de faaliyet yürütmek ve bakım-onarımını daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmek üzere İstanbul'dan ayrılan U-21 denizaltısı, sonbaharda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na ait *Pola* limanına gitmiştir³¹. Alman donanmasının en önemli denizaltılarından birisi olan U-21 denizaltısının Çanakkale Boğazı'nda müttefik donanmasına karşı elde ettiği başarılar savaşın gidişatında önemli bir kırılmaya neden olmasına ve hatta bu denizaltıya Karadeniz'de de ihtiyaç bulunmasına rağmen, Osmanlı donanma komutanlığının UB sınıfı denizaltılarla Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi'nde faaliyet yürütmek istemesi ile Alman donanmasının U-21 denizaltısını Akdeniz'e çağırması, Otto Hersing'in Çanakkale Boğazı'ndaki görev süresinin az olmasına ve bölgeden ayrılmasına sebebiyet vermiştir.

4. U-21 Denizaltısının Beyrut Limanı Harekâtı ve Admiral Charner Savaş Gemisini Batırması

23 Mayıs 1915 tarihinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun İtalya'ya savaş ilan etmesi üzerine Alman donanmasına mensup bazı denizaltılar, İtalyan donanmasına karşı Avusturya-Macaristan İmparatorluğu donanması ile birlikte Adriyatik Denizi ve Orta Akdeniz'de faaliyet

29 Hersing, s. 56-59.

30 Bundesarchiv, Militararchiv; Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası, Dosya No: 156-15, Sayfa No: 3, 5 Temmuz 1915; Dosya No: 156-15, Sayfa No: 9-10, 10-11 Temmuz 1915.

31 Hersing, s. 64-65.

yürütmeye başlamış, 1915 yılı sonlarında bu denizaltı filosuna U-21 de dahil olmuştur. Alman donanmasının bu yeni askeri misyonu çerçevesinde 1916 yılı başlarında U-21 denizaltısına Brindisi-Taranto hattı ile Malta-İskenderiye hattında müttefik donanmalarına ait (İngiltere, Fransa ve İtalya) ticaret ve nakliye gemilerine saldırma ve ardından da Doğu Akdeniz'de Beyrut limanına gitme görevi verilmiştir³². Osmanlı Devleti'nin Mısır'a gerçekleştireceği İkinci Kanal Harekatı (23 Nisan 1916-5 Ağustos 1916) öncesinde Suriye kıyılarındaki Fransız donanmasının etkinliğini kırmak ve bu donanmanın Türk hatlarını bombalamasını engellemek isteyen Alman askeri planlamacıları, Osmanlı donanma komutanlığı ile de koordineli bir şekilde U-21 denizaltısını Doğu Akdeniz'e sevk etmiştir³³. Osmanlı donanmasının himayesindeki UB ve UC sınıfı denizaltıların Karadeniz'de görevli olmaları ve bu denizaltıların Çanakkale Boğazı'ndan harekete geçmelerinin müttefikler tarafından tespit edilme ihtimalini göz önünde bulunduran Almanlar, böyle bir hareket için Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun faaliyet alanını kullanmayı uygun bularak daha önceden elde ettiği başarılarından dolayı da Otto Hersing'i harekate komutan olarak getirmişlerdir.

Kendisine vazife verilmesi ile Pola'daki atış ve seyir denemelerinin ardından 22 Ocak 1916'da harekete geçen U-21 denizaltısı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu donanmasına ait torpidobotların himayesinde 9 deniz mili süratle Adriyatik Denizi'nin güneyine doğru ilerlemeye başlamıştır³⁴. Öncelikle İtalya ile Arnavutluk arasındaki askeri sevkiyatların yoğunluğunu göz önüne alan U-21, Brindisi limanına yönelmiş olsa da bölgede İtalyan muhriplerinin yoğunluğundan ötürü bu limana saldırı düzenleyememiş, Otranto Boğazı'nı geçerek güneye doğru seyrine devam etmiştir³⁵. Fransız donanmasına ait *Fource* sınıfı muhriplerin baskısı nedeniyle İyon Denizi ve Malta-İskenderiye hattında da çok fazla kalamayan U-21 denizaltısı, buna rağmen 1 Şubat 1916 tarihinde Fransız *Belle of France* isimli ticaret gemisini batırmayı başarmıştır³⁶. Pola'da kendisine verilen talimat gereği öncelikle Orta Akdeniz'de faaliyetlerine başlayan U-21 denizaltısı gerek Fransız donanmasının baskısı gerekse hedef olarak tespit ettiği gemilerin 10 ve 12 cm'lik toplarla teçhiz edilmeleri ve denizaltının süratinin (12 mil) bu gemileri yakalamaya yetmemesinden ötürü kendisinden beklenen başarıyı elde edememiş, bu süreçte sadece Fransız donanmasına ait *Belle of France* isimli gemiyi batırmakla yetinmiştir.

32 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg Klasörü (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21 Dosyası*, Sayfa No: 1, 21-22 Ocak 1916.

33 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-17, Sayfa No: 32, 2 Ocak 1916; IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21*, Sayfa No: 9, 1 Şubat 1916; Von Kress, *Son Haçlı Seferi: Kuma Gömülen İmparatorluk*, çev. Tahir Balaban, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007, s. 224.

34 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg Klasörü (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21 Dosyası*, Sayfa No: 1, 17 Ocak 1916; Sayfa No: 1, 22 Ocak 1916.

35 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg Klasörü (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21 Dosyası*, Sayfa No: 1, 23 Ocak 1916.

36 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg Klasörü (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21 Dosyası*, Sayfa No: 2-8, 25-27 Ocak 1916-1 Şubat 1916.

Kendisine verilen ilk misyonu layıkıyla yerine getiremeyen U-21 denizaltısı planlanandan erken bir şekilde Doğu Akdeniz'deki Suriye kıyılarına hareket etme kararı vermiş, bu karar neticesinde de 4 Şubat 1916 saat 16.00'da Suriye kıyılarına ulaşmayı başarmıştır³⁷. U-21 denizaltısının Doğu Akdeniz'de faaliyet yürüteceği Beyrut limanı, Birinci Dünya Savaşı öncesinde oldukça işlek bir liman olma özelliği barındırıp hem Osmanlı hem de Fransız ve İtalyan savaş gemileri tarafından yoğun bir şekilde kullanılmıştır³⁸. Fakat Bağdat demiyollarının da geçtiği liman Trablusgarp Savaşı'nda İtalyan donanması tarafından bombalanmasının ardından Osmanlı donanması tarafından aktif bir şekilde kullanılamamış sadece Balkan Savaşları'nda Hamidiye kruvazörü tarafından ziyaret edilmiştir³⁹. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte Osmanlı Devleti'nin Mısır'a gerçekleştireceği saldırı için önemli bir mevki haline gelen Beyrut limanına müttefik donanmasının olası bir çıkarma hareketini engellemek amacıyla 1915 yılının sonu ve 1916 yılının başları itibariyle 10 ve 12 cm'lik ilave toplar yerleştirilmiş, liman girişi de yoğun bir şekilde mayınlandıktan sonra müttefik donanmasının ablukasının kırılması amacıyla da Alman donanmasından bir denizaltı talebinde bulunulmuştur⁴⁰. Osmanlı donanma komutanlığının talebi üzerine Beyrut limanında görevlendirilen Otto Hersing'in Suriye kıyılarına hangi tarihte ulaştığına dair Osmanlı askeri planlamacılarının elinde bir bilgisi bulunmamasına rağmen özellikle U-21 denizaltısının Çanakkale Boğazı'nda gerçekleştirdiği başarılı saldırıdan ötürü hareketin sevk ve idaresinin büyük oranda Otto Hersing'e bırakıldığı görülmüştür.

37 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21*, Sayfa No: 9-10, 1-4 Şubat 1916.

38 DTA, *Bahriye Nezareti Kataloğu*, Dosya No: 212, Sayfa No: 5539, 18 Nisan 1907; Mehmet Korkmaz, *Basra Körfezi'nde Osmanlı Denizcilik Faaliyetleri (1847-1914)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2018, s. 101.

39 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-1, Sayfa No: 6-7, 1 Aralık 1913; ATASE, *BDH Kataloğu*, Klasör No: 215, Dosya No: 102, Fihrist No: 001-15, 18 Ocak 1913; Ömer Osman Umar, "Trablusgarp Savaşı Sırasında İtalya'nın Beyrut'u Bombardmanı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XVII/51 (2018), 730-737; İsmet Üzen, *Birinci Dünya Savaşı'nda Kanal Seferleri (1915-1916)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul 2007, s. 210-297; Kerim Sarıçelik, "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletlerine Karşı Anadolu'nun Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı 21 (2007), s. 173-189.

40 Üzen, *a.g.t.*, s. 210-297; Sarıçelik, *a.g.m.*, s. 173-189.

Fotoğraf 2: Beyrut Limanı

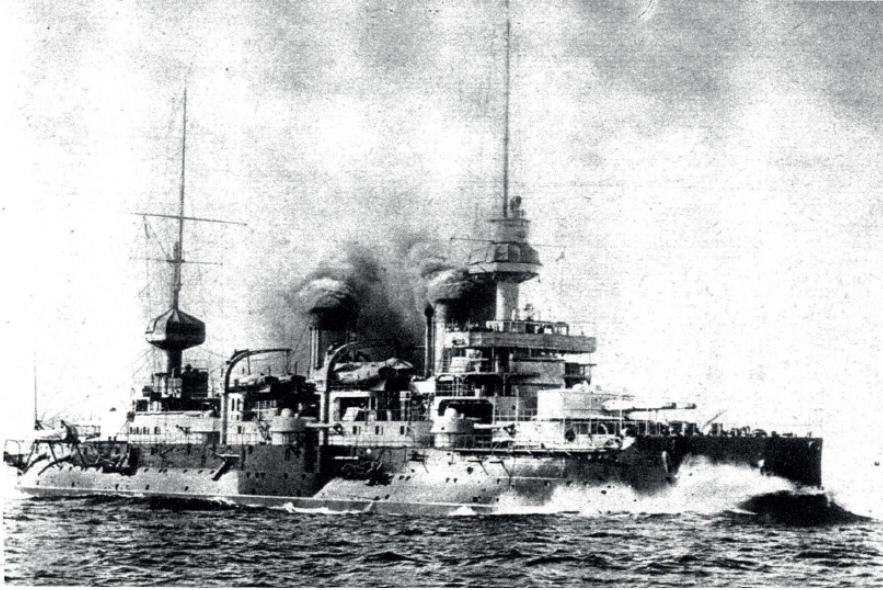
(Wiener Bilder, “Beirut an der Syrischen Küste...”, nr. 9, s. 8, 3 Mart 1912)

Otto Hersing, bölgeye ulaştığında Beyrut limanına doğrudan yönelmek yerine müttefik donanmasının askeri yoğunluğunu tespit edebilmek amacıyla kuzeyde Tartus (Arvad adası) ve Trablusşam limanı ile güneyde Hayfa limanı hattında keşif faaliyetleri gerçekleştirmiş, bu süreçte sadece *Jules Fernn* sınıfından bir Fransız kruvazörü tespit etse de bu gemiye saldırı düzenlememiştir⁴¹. Otto Hersing, uzun süre Doğu Akdeniz’de müttefik donanmasının telsiz telgraf iletimini takip ederek en nihayetinde 8 Şubat 1916 günü sabah saat 05:00’te Beyrut limanının 20 mil güneyinde Fransız donanmasına ait bölgede devriye faaliyetleri gerçekleştiren *Admiral Charner*⁴² isimli savaş gemisini görmüş ve ardından kendisi denizaltı periskopu ile Fransız savaş gemisinin muhrip veya torpidobotlar ile bir denizaltı saldırısına karşı koruma altına alınmadığını fark ettikten sonra doğrudan savaş gemisinin üzerine seyir

41 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21*, Sayfa No 10-11, 5-7 Şubat 1916; U-21 denizaltısının Suriye kıyılarındaki hareketi Osmanlı donanma komutanlığı tarafından takip edilmekte olsa da nokta tespit hususunda U-21 denizaltısının nerede olduğu Osmanlı donanma komutanlığı tarafından o esnada bilinmemekte idi. Bundesarchiv Militararchiv; *Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-17, Sayfa No: 66, 12 Şubat 1916; Dosya No: 156-17, Sayfa No: 70, 14 Şubat 1916.

42 Fransa’nın Akdeniz filosuna ait ve bölgede tarassut gerçekleştirmekle görevli Admiral Charner savaş gemisi, 1893 yılında suya indirilmiştir. 4.800 ton ağırlığı ve güvertesindeki on iki adet 19,4 cm’lik, altı adet de 14 cm’lik topları ile zayıf bir savaş gücü görünümüne sahip bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Berliner Tageblatt und Handels Zeitung*, “Admiral Charner oder Suffren”, s. 1, 14 Şubat 1916.

gerçekleştirmeyi daha uygun bulmuştur⁴³. İlerleyen dakikalarda Fransız savaş gemisi U-21 denizaltısını tespit edip güneye doğru manevra yapmasına rağmen Otto Hersing bu gemiyi 1500 m mesafeden köprüsü ve ön bacası arasından torpido ile vurarak geminin saat 05.50’de tamamen suya gömülmesini sağlamıştır⁴⁴. Alman askeri raporlarında gemiden hiçbir askerin sağ kurtulmadığı belirtilmiştir. Ayrıca hareketin planlaması ve elde edilen başarı tamamen Otto Hersing’e atfedilerek kendisinin Malta-İskenderiye ve Malta-Selanik hattındaki ticaret ve nakliye gemileri ile çok fazla vakit kaybetmeden Suriye kıyılarına yöneldiği ve telsiz dinlemeleri ile de Fransız savaş gemisinin yerini tespit ettikten sonra bu gemiye başarılı bir saldırı gerçekleştirdiği üzerinde durulmuştur⁴⁵. U-21 denizaltı komutanı Otto Hersing, bir yıl önce Çanakkale Boğazı’nda gerçekleştirdiği başarılı hareketin aksine Beyrut limanında gerçekleştirdiği faaliyeti esnasında Osmanlı donanma komutanlığı ya da Beyrut limanında görevli Osmanlı ve Alman kıyı gözetleme birimlerinden de herhangi bir yardım almamıştır.

Fotoğraf 3: Admiral Charner Savaş Gemisi

(*Wiener Bilder*, “Das Französische Kriegsschiff Suffren (Admiral Charner) am 8 Februar von Einem Deutschen U-Boote an der Syrischen Küste (Südlich von Beirut) Versenkt”, nr. 8, s. 12, 20 Şubat 1916)

- 43 IMMA, *Kaiserliche Marine (7044)*; *U Boote/ U Bootkrieg (7044)*; *Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21*, Sayfa No 12, 8 Şubat 1916; Bundesarchiv, Militararchiv; *Nachlasse und Sammlungen*; *Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-17, Sayfa No: 70, 14 Şubat 1916; *Die Neue Zeitung*, “Der Panzerkreuzer Admiral Charner Vermisst”, s. 3-4, 15 Şubat 1916.
- 44 IMMA, *Kaiserliche Marine (7044)*; *U Boote / U Bootkrieg (7044)*; *Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21*, Sayfa No:12, 8 Şubat 1916; Bundesarchiv, Militararchiv; *Nachlasse und Sammlungen*; *Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-17, Sayfa No: 70, 14 Şubat 1916; *Berliner Tageblatt und Handels Zeitung*, “Die Versenkung des Kreuzers Admiral Charner”, s. 3, 16 Şubat 1916.
- 45 Bundesarchiv, Militararchiv; *Nachlasse und Sammlungen*; *Admiral Wilhelm Souchon Dosyası*, Dosya No: 156-17, Sayfa No: 66, 12 Şubat 1916.

Admiral Charner savaş gemisini batırdıktan sonra Beyrut'tan ayrılan Otto Hersing, denizaltının sancak kısmındaki sızıntıdan ötürü muazzam derecede yakıt tüketmesi nedeniyle bu şekilde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun *Cattaro* limanına gidemeyeceğini göz önünde bulundurarak Batı Anadolu'da Fethiye'deki Osmanlı donanmasına ait denizaltı üssüne gitmeye karar vermiştir⁴⁶. Kıbrıs adası üzerinden 9 deniz mili süratle seyrine devam eden U-21 denizaltısı, Anadolu kıyılarını takip ederek 11 Şubat 1916 tarihinde Fethiye'deki denizaltı üssüne ulaşmıştır⁴⁷. Denizaltı üssü komutanı teğmen *V. Mellentin* ile gerçekleştirdiği görüşmenin ardından bu üste U-21 denizaltısının onarımının yapılması ve denizaltıya yakıt temininin mümkün olmadığı neticesine varan Otto Hersing, üste bulunan telgraf ile Osmanlı ve Alman donanma komutanlıklarına Beyrut'un güneyinde Fransız donanmasına ait *Admiral Charner* savaş gemisini batırdığını bildirdikten sonra bu komutanlıklardan *Hersingstand* denizaltı üssünde gerekli yakıtın olup olmadığı ve Ege Denizi'ndeki müttefik savaş gemilerinin durumu hakkında bilgi istemiştir⁴⁸. U-21 denizaltısının seyir defterinde telgrafa Osmanlı ve Alman donanma komutanlıkları tarafından ne cevabın geldiği hususunda bir bilgi bulunmamakla birlikte Otto Hersing, 12 Şubat 1916 günü sabaha karşı 04.00'te Fethiye'deki denizaltı üssünden hareket ederek Mora yarımadası ve İyon Denizi üzerinden Adriyatik Denizi'ne sonra Avusturya-Macaristan İmparatorluğu donanmasına ait iki torpidobotun himayesinde *Cattaro*'ya ulaşarak limana demir atmıştır⁴⁹. Doğu Akdeniz'e gerçekleştirdiği bu hareketin ardından 1917 yılı başlarına kadar Akdeniz'de faaliyetlerine devam eden U-21 denizaltısı, Alman donanması tarafından geri çağırılması üzerine Cebelitarık ve Manş Denizi üzerinden 1917 yılında sorunsuz bir şekilde Wilhelmshaven'a ulaşmıştır⁵⁰.

Sonuç

Denizaltılar, Birinci Dünya Savaşı'nda denizlerde savaşın gidişatını belirleyen önemli bir silahtır. Alman donanmasına ait U-21 denizaltısının ve bu denizaltının komutanı Otto Hersing'in Osmanlı coğrafyasında elde ettiği başarılar ise Osmanlı-Alman ittifakının bir simgesi haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı şartlarında denizaltının bir savaş gemisini batırabilmesi için kapsamlı bir planlamaya, deneyimli bir komutan ve uzman personele, modern silahlara, düşman donanması hakkındaki güncel bilgilere ve harekât sahasına yakın bir mevkide denizaltının ikmal yapabileceği bir üsse ihtiyaç vardır. U-21 denizaltısının elde ettiği başarılar göz önüne alındığında bu sıraladığımız şartlar içerisinde en ön plana

46 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg / U Bootkrieg (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21*, Sayfa No: 12, 9 Şubat 1916.

47 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21*, Sayfa No: 12-13, 9-11 Şubat 1916.

48 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21*, Sayfa No: 13, 11 Şubat 1916.

49 IMMA, *Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg (7044); Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21*, Sayfa No: 14-15, 12-17 Şubat 1916.

50 Hersing, s. 70-97, 100-101.

çıkan husus, Alman kaynaklarında da önemle vurgulandığı üzere Otto Hersing'in kişisel yeteneğidir. Özellikle Admiral Charner savaş gemisini vurmak için uzun süre telsiz-telgraf iletimini dinleyerek geminin yerini belirlemesi, hava araçları tarafından da tespit edilmemek için kıyının oldukça açığında ve gece karanlığında saldırıya geçmesi askeri açıdan kusursuz bir hareket planlaması olmuştur.

U-21 denizaltısının elde ettiği başarıların Osmanlı açısından en önemli faydası ise, Alman donanmasından Osmanlı donanmasına denizaltı harbine yönelik aktarılan modern teknolojik bilgiler olmuştur. Osmanlı donanmasının Birinci Dünya Savaşı'ndaki kapasitesinin sınırlı olduğu, askeri yeterliliğinin ise özellikle İngiliz donanmasına karşı mücadele edebilecek düzeyde olmadığı bir hakikat olmasına rağmen Osmanlı donanması Almanya ile gerçekleştirilen ittifak sayesinde belirli alanlarda bu boşluğunu kapatmayı başarabilmiştir. Geleneksel askeri disiplinden tamamen farklı olarak planlanan ve uygulanan denizaltı harbinde Birinci Dünya Savaşı'ndaki en başarılı devletlerden birisi olan Almanya, Kuzey Denizi'nde İngiliz donanmasına karşı elde ettiği başarılar ile de belirli tecrübeler kazanarak bu deneyimlerini Osmanlı donanmasına yoğun bir şekilde aktarmıştır. Savaşın başladığında denizaltı harbinde oldukça etkisiz olan Osmanlı donanması, U-21 denizaltısının Çanakkale Boğazı'na ulaştığı 25 Mayıs 1915 tarihi itibarıyla Almanya'dan sağlanan birikimin de sayesinde belirli bir seviyeye ulaşmış, U-21 denizaltısının Çanakkale Boğazı ve Beyrut limanında elde ettiği başarılarla Osmanlı donanmasının Almanya'dan sağladığı denizaltı harbine mahsus bilgiler önemli derecede etki göstermiştir. Bu bağlamda U-21 denizaltısının 25 Mayıs 1915 tarihinde *Triumph*, 27 Mayıs 1915 tarihinde *Majestic* ve 8 Şubat 1916 tarihinde *Admiral Charner* savaş gemilerini batırmasında teknik unsurların haricinde Osmanlı ve Alman donanmasının tam uyumu da söz konusudur. Bu sayede U-21 denizaltısı hedeflerini herhangi bir zayıyata uğramadan batırmayı başarabilmiştir.

Sonuç olarak Çanakkale Boğazı ve Beyrut limanı, Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti için oldukça stratejik mevkiilerdir. U-21 denizaltısının bu bölgelerde elde ettiği başarılar ise o günün şartlarında modern anlamda denizaltı harbinin nasıl planlanıp uygulanabildiğini göstermesi açısından güzel birer örnek olmuştur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

Arşiv Kaynakları

Bundesarchiv, Militärarchiv (BA, MA)

Nachlasse und Sammlungen; Admiral Wilhelm Souchon Dosyası

Dosya No: 156-1; 156-3; 156-12; 156-13; 156-14; 156-15; 156-17.

Internationales Maritime Museum Archive (IMMA)

Kaiserliche Marine (91); U Boote/ U Bootkrieg (7044)

Kaiserliche Marine (91); U Boote / U Bootkrieg (7044), Kriegstagebuch des Kommandos S.M. Unterseeboot U-21 Dosyası

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE)

BDH Kataloğu, Klasör No: 14, Dosya No: 88; Klasör No: 87, Dosya No: 911; Klasör No: 90, Dosya No: 872; Klasör No: 96, Dosya No: 513; Klasör No: 36, Dosya No: 531; Klasör No: 215, Dosya No: 102; Klasör No: 1563, Dosya No: 16.

Deniz Tarihi Arşivi (DTA)

Bahriye Nezareti Kataloğu, Dosya No: 102; 212; 346,

Defterler Bölümü: Birinci Daire Müsveddeliği Berlin Ateşnavalı Dosyası, Dosya No: 7704.

Kaynak Eserler

Alkan, Necmettin, “Alman Kaynaklarına Göre Çanakkale Savaşı ve Zaferi”, *Belleten*, LXXX/ 289 (2016), 899-938.

Artuç, Nevzat, “Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Denizaltı Gücünü Arttırma ve Denizaltı Subay-Er Yetiştirme Çabaları”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXIII/2 (Aralık 2008), 157-174.

Atabey, Figen, *Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2012.

Atmaca, Gökhan, “Birinci Dünya Savaşı'nda Barbaros Hayrettin Zırhlısının İngiliz Denizaltısı E-11 Tarafından Batırılışı”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, sayı 20 (Ağustos 2012), s. 55-70.

Ewerth, Hannes- Peter Neumann, *Deutsche Marine*, Verlag E.S. Mittler-Sohn GmbH, Hamburg 2006.

Güven, Cemal, “Çanakkale Muharebelerinde İki İngiliz Zırhlısının Sonu: Triumph ve Majestik”, *Gelibolu Değerleri Sempozyumu*, 27-28 Ağustos 2008, s. 287-299.

Halpern, Poul G., *A Naval History of World War I*, Naval Institute Press, UK 1995.

Hersing, Otto, *Çanakkale Denizaltı Savaşı*, çev. Bülent Erdemoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007.

Jentsch, Christian - Jann M. Witt, *Der Seekrieg 1914-1918: Die Kaiserliche Marine im Ersten Weltkrieg*, Konrad Verlag, Darmstadt 2016.

- Kandef, Abdullah Burak, *Çanakkale Savaşları'nda İtilaf Donanmasına Vurulan Büyük Darbe (Mayıs 1915 Harekatı)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2015.
- Koç, Kemal, *I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Boğazı ve Marmara'da Denizaltı Muharebeleri*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.
- Korkmaz, Mehmet, *Basra Körfezi'nde Osmanlı Denizcilik Faaliyetleri (1847-1914)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2018.
- Mercan, Evren, “Birinci Dünya Savaşı'nın Stratejik Silahı: Denizaltı ve Çanakkale Cephesindeki Rolü”, *Türkiye Günlüğü*, sayı 113 (Kış 2013), s. 39-44.
- _____, “The Impact of Allied Submarine Operations on Ottoman Decision-Making During the Gallipoli Campaign”, *Journal for Maritime Research*, XIX/1 (2017), s. 63-75.
- Örenç, Ali Fuat, “Deniz Kuvvetleri ve Deniz Harp Sanayii”, *Dünya Savaş Tarihi Osmanlı Askeri Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918*, ed. Gültekin Yıldız, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s. 121-163.
- Rudenno, Victor, *Gelibolu: Denizden Saldırı*, çev. Dilek Cenkçiler, Odtü Yayıncılık, Ankara 2008.
- Sarıçelik, Kerim, “Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletlerine Karşı Anadolu'nun Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı 21 (2007), s. 173-189.
- Sondhaus, Lawrence, *The Naval Policy of Austria-Hungary 1867-1918: Navalism, Industrial Development and the Policy of Dualism*, Purdue University Press, USA 1989.
- Tuna, Ozan, *Alman Amiral Souchon'un Osmanlı Donanmasındaki Faaliyetleri (1914-1917)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Samsun 2020.
- Umar, Osman Ömer, “Trablusgarp Savaşı Sırasında İtalya'nın Beyrut'u Bombardımanı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XVII/51 (2018), 727-784.
- Üzen, İsmet, *Birinci Dünya Savaşı'nda Kanal Seferi (1915-1916)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul 2007.
- Von Kress, *Son Haçlı Seferi: Kuma Gömülen İmparatorluk*, çev. Tahir Balaban, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007.
- Weil, E. Garry, *Building the Kaiser's Navy: The Imperial Navy Office and German Industrial in the Von Tirpitz Era 1890-1919*, Naval Office Press, UK 1992.
- Wemyss, Wester, *The Navy in the Dardanelles Campaign*, Hadler and Stughton, UK.

Sürelî Yayınlar

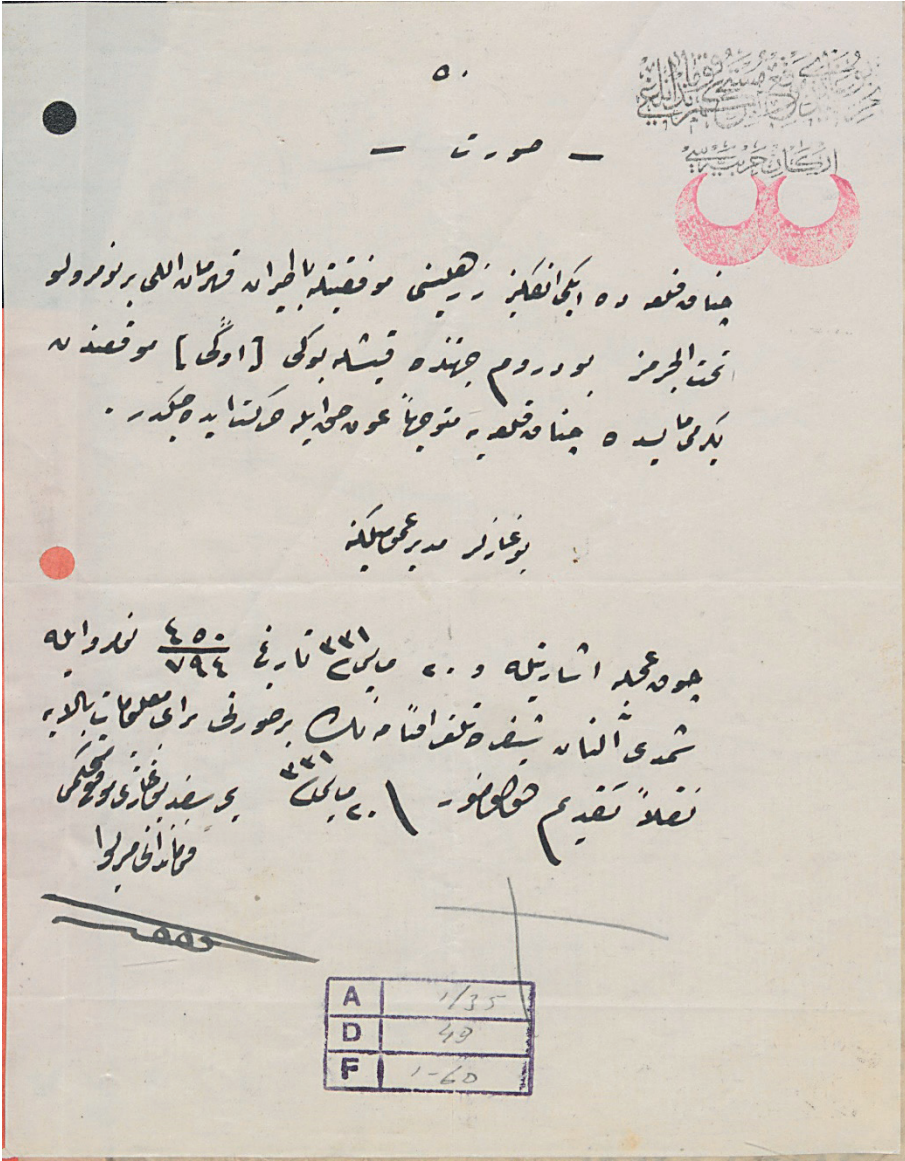
The Neue Zeitung

Das Interessante Blatt

Berliner Tageblatt und Handels Zeitung

Der Welt Spiegel

Wiener Bilder

Ek 1: U-21 Denizaltısının Majestic savaş gemisini batırmasının ardından Bodrum'daki denizaltı üssüne gitmesi ve oradan tekrar Çanakkale Boğazı'na yöneleceğini gösteren belge. (ATASE, BDH Kataloğu, Klasör No: 1563, Dosya No: 16, Fihrist No: 1-60, 2 Haziran 1915)

